

Collegij Societatis Iesv Monacensis. M. DC. XL.

ADAGIALIA

S A C R A

VETERIS ET NOVI
TESTAMENTI:

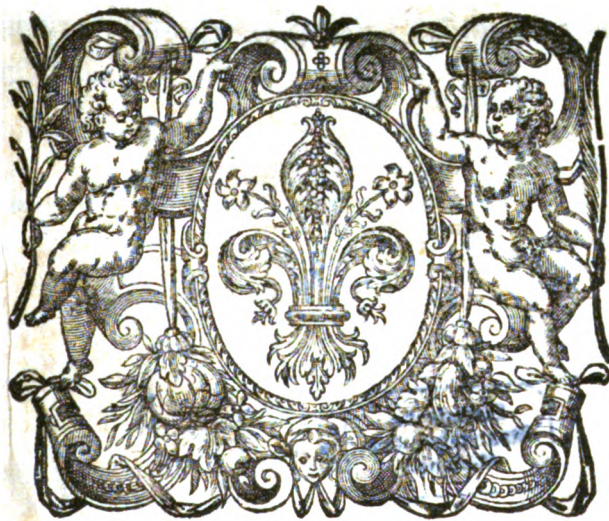
COLLECTORE AC INTERPRETE,

MARTINO DEL RIO ANTVERPIENSI,

Societatis Iesv Sacerdote, & S. Scripturæ publico

SALMANTICÆ PROFESSORE.

Editio quæ non antè lucem vidit. Cum Indicibus necessariis.

L V G D V N I,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. D C X I I.

Cum Privilegio S. Cæsar. Maiest. & Christianiss. Franc. & Nauarr. Regis.

probe menti valde placet quod concupiscis sed in aeterna pena quod sibi modo est dulce, amare scis.

utriusque speciei probe conuenit.

Certum verò, si cornua adspicias, longè diuersa esse vtriusque animalis. Monoceroti vnicum in summa fronte est, non nigri coloris (hoc asini Indici proprium) sed subfului: duo vidi plusquam quinquepedalia, vnum in fano B. Dionysij propè Lutetiam, alterum in Munstelbrizen in Brabantia: vtrūque in imo crassitudinis tuū plus minus digitorum, in conum vergens opere ferè striato. Colore alterū Rhinocerotis conuenit, multo crassius & breuius, vix bipedale, in summa nare situm, vnde Græcū nomen: nisi malis ab Hebræis durabus vocibus formare cum nonnullis, רמנא *Rimna* & קרא *kara*. Si vnum cornu Rhinocerotis: quomodo in plurali קרני *Ree* habetur? dici posset, sicut Cyclosum aut Arimasporum oculi dicuntur; non de vno Arimaspo vel Polyphemo, sed de pluribus collectiue: sic duorum vel plurium rhinocerotum plura esse cornua. Sed quia noster interpres & Lxx. in singulari verterunt, dixerim potius ad geminū cornu respexisse, vnum & præcipuum in nari, alterum minus, sed & ipsum valde validum, in collis ad scapulas extremo. Visa bellua superioribus annis Europæ Lusitanorum beneficio. De gemino cornu apud Martialem, crux fixa Grammaticis.

Cornuum differentia.

Rhinoceros vnde dictus.

Cur in plurali קרני

Martialis lib. 1. epi. 20.

ADAG. CXLIII. EX CAP. XXXIII. VER. I.

Homo Dei.

Homo Dei.

EXPLICVI supra, §. 29.

ADAG. CXLIII.

EX CAP. XXXIII. VER. XVII.

Cornua rhinocerotis cornua eius.

Cornua rhinocerotis cornua eius.

Chalde.

Lxx.

קרני Noster defensus quod aliquando vertat vni cornem.

Monoceros, el vni cornio. Rhinoceros, la bada.

HEBRAICE קרני דנס קרני קרני difficultas de voce דנס ad quam vocem attendens Chaldæus accepit vt appellatiuum, reddens à facie fortissimi & excelsi, potuit etiam legisse RAM, potuit phrasim explicare voluisse; idem fecit Nimm. 23. 22. Lxx. vertunt vnicornem μονόκερον: & sic eos secutus noster vertit in Psalmis. Quæritur ergo quæ vera significatio vocis Reem? Res ambigua est, Rabbini dissentiunt, vt & recentiores. Nec noster constans: nisi si, quod arbitror; cum Lxx. secutus, vnicornem vertit, nomen genericum ponat. Nam plura esse huiusmodi animalia, quibus altum & robustum in capite cornu vnicum, sciunt omnes. Quorum ferarum quia maxima & robustissima rhinoceros, ideo per antonomasiam Rhinoceros, aliquando dictus monoceros. Non vt species hæc diuersæ, vna monocerotis proprie dicti (qui vnicornis vocari solet, & vnicornio) & altera rhinocerotis (qui dicitur vulgò labada) confundantur: sed vt animal intelligamus robustum, cui robur sit in prædaro, & excelso cornu; quod

Cur in plurali קרני

Ille granem gemino cornu sic extulsi vsu.

Iactat vt impositas tauri ad astra pilas.

Quidam geminum cornu exponunt validum; quibus non assentior, non magis quam si Cumani asini aurem geminam sic interpretarentur, quia crassa & magna. Vereor ne & Politiano mens gemina cum de tauri cornibus accipit.

Calderinus.

Politianus. Rhinocerotis duo cornua.

pit. Grauem ait tauro futurum, cui sunt cornua gemina. Coactum & ineptum hoc Gesnerus pronunciat, & cenſet de utroque cornu rhinocerotis agi, quod nec Pausanias in Bœoticis neſciuit. Adde, utroque cornu non excepiſſe, ſed extuliſſe, quia viſum capitis adniſu humeri adiuuit. Plura ſi lubet apud Raderum noſtrum reperies ad hoc epigramma. 22. perpende autem, an merito hic luſerit nuperus ſcriptor quem par fuiſſet rationes de vtro poſitas ſoluere: *vtrum* tamen non reſcribo pro vſo. Illud Eucherij de gemino in nari cornu, falſum ſciunt quotquot rhinocerotem viderunt. Duo cornua habet ſitu quem Pausanias prodidit. Falluntur etiam qui minus ſub maiori ſtatuunt. Quoniam minus illud maiori componi non meretur, ideò præter Pausaniam, ceteri veteres illud omiſerunt. & Tertullianus contra Praxeam, vocauit *rhinocerotem unicornem*. Maius ita celebrat Oppianus lib. 2. de venat.

-- *Paullum autem ſuper ſummum naſum*
 Attollis cornu ſauum, acutum, atro-
 cem gladium:
Illo es perforaris impetu ſaſto,
Feriens duricamque diſiſeris ſaxum.

Ita Turnebus vertit. Addit Oppianus, nullas in hoc genere feminas viſas, omnes eſſe mares. Id ſi verum, caſti calibatus typus ſit rhinoceros. Rabbinij, qui cum bubalo confundunt, bubalinæ carni (qua digni) lolium adiſciant, quo viſcitant.

Prophani ſcriptores hominibus illuſoribus & dicacibus, qui naſo ceteros adunca ſuspendunt, tribuunt *naſum rhinocerotis*. Martialis lib. 1.
Maiores nuſquam venchis, iumentis

que, ſeneſſe.
Et pueri naſum rhinocerotis habent. Cornu rhinocerotis pro fortitudine inuicta.
 Sacræ litteræ per cornu rhinocerotis robur inuictum ſignificat: hoc v. 17. de Ioseph caſto, CHRISTI figurâ: & de Deo vel Iſraële, Num. 22. 23. *Cuius fortitudo ſimilis eſt rhinocerotis*: vbi Oleaſter fatetur incertum eſſe *QNT* ſignificet vnicor- nem, an rhinocerotem. Chaldaus exponit, fortitudo & celſitudo. Ferum animal eſt, etſi vaſtrum, nec patitur cicurari, vel ſubiugari. Ut docet ſacra Scriptura *Iob. 39. 10. Numquid alligabis rhinoceros ad arandum loro tuo: aut confringet glebas vallium poſt te? Numquid fiduciam habebis in magnâ fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? Numquid credes illi, quod ſemenſem reddat tibi, & aream tuam congreget?* Sed hæc ſuffecerint de hoc naricorni: de vnicorni propriè dicto agemus ad Pfalmos.

I B I D E M. ADA G. CXLV.

Cornu ventilare.

DE hoſtili vi, & victoriâ facillimâ dicit ſacra Scriptura *cornu ventilare*, ductâ metaphorâ à beluis cornutis, quæ iratæ ſolent res leues in altum iacere, & quaſi diſpergere, ſicut tauri irritati olim pilas ſtramineas in aſtra iaciebant; non ſecus ac paleæ vtilabris ſpar- guntur. Hoc loco de cornibus rhinocerotis, ait; *In ipſis ventilabit gētes*. Eadem vox tribuitur areæ, *Ruth. 3. 2. aream hordei ventilat*: & hoſtium diſperſioni, *Ierem. 51. 7. diſpergam eos ventilabro in portis terra.* & 51. 2. *Mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram eius, cornibus, ſicut ventilabro.* 3. *Reg. 22. 11. Fecit*

Oppianus.

Rhinoceros typus caſtitaſis. Rabbinij.

Adag. Rhinocerotis naſus.

Cornu ventilare.

quoque sibi Sedecias filium Chanaana cornua ferrea, & ait: Hac dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam. Psal. 43. 6. Inter inimicos nostros ventilabimus cornu. Ezech. 32. 2. Ventilabis cornu in fluminibus tuis. Item 34. 21. Pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras. Vbi habes expressam vim metaphoræ. solent enim greges ab armento robustiore cornu peti, fugari, & dispergi. Cornu ventilare Hebræis est נגג Niggah, Græcis κεραιζειν, & de exercitu profligato ac palante etiam à profanis vsurpatur. Homerus Iliad. β. Vt solet ex sacris libris, τρωας κεραιζει, Troas cornu ventilauit. Vbi notant Scholiastæ, dictum à cornibus animalium pugnatiuum ἀπὸ τῶν τοῖς κέρασι μαχομένων ζῴων. Zachar. 1. 19. & 21. Hac sunt cornua qua ventilauerunt Iudam: quod explicat; qua leuauerunt cornu super terram Iuda ut disperderent eam. 1. Machab. 7. 46. & ventilabant eos cornibus. Sap. 5. vlt. Contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos. Græcè pro diuidet est ἐκλιμήσει. Vnde nota nostrum vti solere voce diuidendi, pro voce ventilandi. Nam quod Eccli. 5. v. 11. dixit, Non ventiles te in omnem ventum. & Jerem. 49. 36. Ventilabo eos in omnes ventos: & non eris gens, ad quæ non perueniant profugi Aclam. hoc idem Dan. 11. 4. dixit, contereitur regnum eius, & diuidetur in quatuor ventos cali. & sic passim diuidere sumitur pro dispergere, vt Gen. 49. 7. Thre. 4. 16. Quia Hebræa radix

נגג
κεραι-
ζειν.
Homerus.

Ventilare,
dispergere,
diuidere,
eadem.

Diuidere
pro dis-
pergere.

נָגַג

נָגַג pro situ puncti, dis-
pergere aut diuidere
significat.

EX CAP. XXXIII. VER. ADAG. CXLVL
XXV.

Ferrum & æs calceamentum.

Ferrum
& æs cal-
ceamentū.

Lxx. pro calceamento, ὑπόδημα, vt noster. Sunt qui malint vertere clausuram seu habitationem, quia dicunt נָגַג nabhal significare claudere seu circumdare: vt sensus sit, hanc tribum fortem fore ac munitam firmissimis vrbibus & castellis, æquè ac si ferro & ære clausa foret. Sic Oleaster: quod à Chaldæo accepit, qui habet; fortis sicut ferrum, & sicut æs erit habitatio tua. Quod nescio quàm probè conueniat cum topographicâ veritate. In aliis enim tribubus, vt Iudâ, Nephthalin, & Zabulon, munitiora oppida & castella fuisse patet ex Iosephi libris de bello Iudaico, & eius abbreviatore Hegefippo.

Defensa
nostra
I.
Explicatio.
Oleasteri.
Chaldæi.

Iosephus,
Hegefippo.

Alij vertunt, ferrum & æs compes tuus. hac sententiâ, copiam æris & ferri causam fore, vt hæc tribus domi suæ, quasi compedibus vincita resideat, nec vt ceteræ huc illuc negotiationis causâ discurrat. Subolet fictiuncula Iudaica, sed inepta: Scilicet omnes de hac tribu, Plautini sutores claudi fuerūt.

II.
Explicatio.

Tertia expositio est, tantam ibi copiam æris & ferrifodinarum futuram vt nusquam pedem figere queant, quin æs aut ferrum calcet. egregia hyperbole, quæ placuit Antonio Fonseca: sed non quadrat nostræ versioni.

III.
Anton.
Fonseca

Quarta per calceamentum significari fines & terminos ipsius possessionis cum dicitur Psal. 59. 10. In Idumaam extendam calceamentum meum: quod repetitur Psal. 107.

IV.